

Psykiatrien i Region Syddanmark

Lene Paulsen, PsykInfo

Personlighedsforstyrrelser – med fokus på EUP

Krisecentre, oktober 2022

Region Syddanmark

Personlighedsforstyrrelser

- Hvad har du/I lagt mærke til?
- Hørt herom?
- Er der bestemte udfordringer?

Personligheden

Definition :

"Personlighed er karakteristiske tanke- og adfærdsmønstre, der er varig over tid og i forskellige situationer."

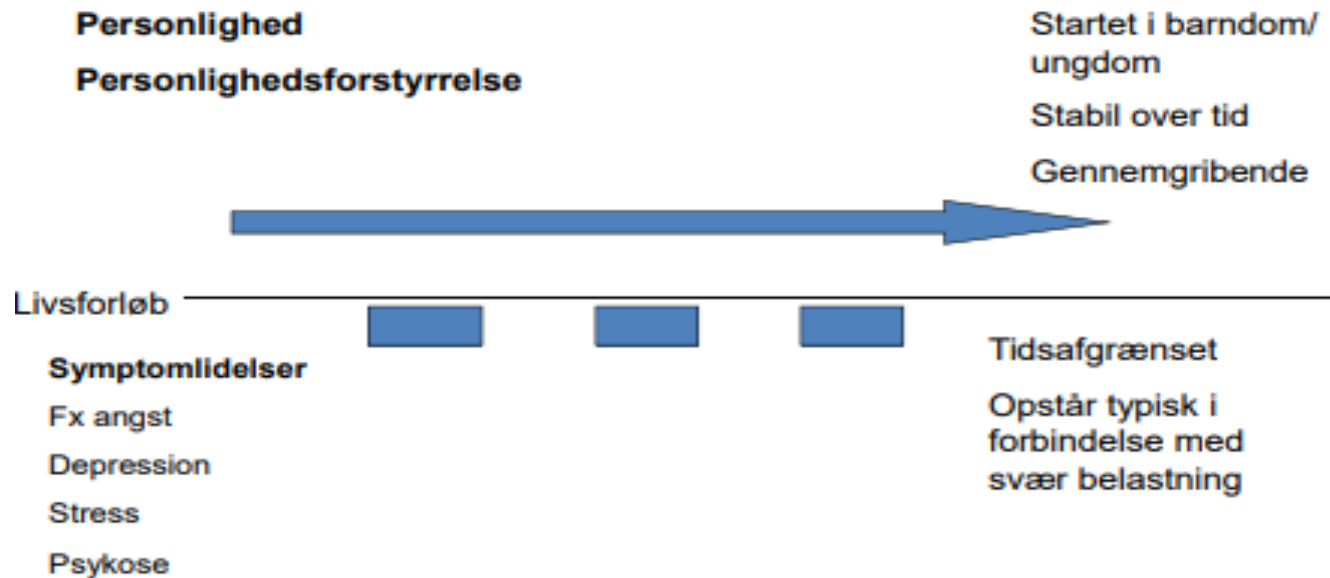
- Personlighedstræk er typiske og vedvarende måder at opfatte, tænke, føle og handle på.
- Manifesterer sig i barndommen og den tidlige ungdom.
- Stort set uforanderligt livet igennem.
  - Vi bruger vores personlighed til at være en del af fællesskabet, som gør os robuste i livet
  - Godt at kunne udvikle venskaber og fastholde dem

Hvad er en personlighedsforstyrrelse?

- En personlighedsforstyrrelse er en variant af **almindelige karaktertræk** eller med andre ord en forstærkning af de træk, som findes hos de fleste
- Personlighedstrækkende er ufleksible, skaber problemer, forringer personens evne til at klare hverdagen eller medfører stort besvær og er en pine for vedkommende
  - Relationelle udfordringer
  - Lidelsespres, tomhed, kaos, uro, noget er ikke i orden
  - Der er skruet op for styrken af almindelige problemer = spænder ben for hverdagen

Personlighedsforstyrrelser og symptomlidelser

Kilde: Psykolog Louise Ellegaard Hell, Psykiatrisk Afdeling Esbjerg

Former for personlighedsforstyrrelser

- Man regner med, at ca. 10 % af befolkningen opfylder de krav, som kræves for at stille diagnosen på en eller flere af de specifikke personlighedsforstyrrelser
- Paranoid
- Skizoid
- Dyssocial
- Emotionelt ustabil personlighedsstruktur impulsiv type.
- ***Emotionel ustabil personlighedsstruktur borderline type.***
- Histrionisk
- Tvangspræget
- Ængstelig
- Dependent
- Anden specifik forstyrrelse af personligheden. Fx narcissistisk

Sådan stilles diagnosen personlighedsforstyrrelse:

De generelle kriterier:

- Disse vedvarende og karakteristisk mønstre for adfærd og måder at opleve og fortolke tilværelsen på, er anderledes end det der accepteres i den kultur, man lever i.
- Og de skal være gældende for mindst to af følgende områder:
  - Erkendelse, holdning
  - Følelsesliv
  - Evnen til at kontrollere impulsive handlinger og udskyde behov
  - Forhold til andre mennesker

Desuden skal man opfylde følgende fem kriterier:

- II. Adfærd er gennemgribende unuanceret, utilpasset og uhensigtsmæssig
- III. Adfærden går ud over en selv eller omgivelserne
- IV. Varighed siden barndom eller adolescens
- V. Ikke udtryk for eller følge af anden psykisk lidelse
- VI. Organisk ætiologi udelukkes (skyldes ikke misbrug eller fysisk sygdom)

F 60-69 Forstyrrelser og forandringer af personlighedsstruktur og adfærd

F60 Specifikke forstyrrelser af personlighedsstrukturen.

- F60.0 Paranoid personlighedsstruktur.
- F60.1 Skizoid personlighedsstruktur
- F60.2 Dyssocial personlighedsstruktur.
- F60.3 Emotionelt ustabil personlighedsstruktur.
- F60.30 Emotionelt ustabil personlighedsstruktur impulsiv type.
- F60.31 Emotionel ustabil personlighedsstruktur borderline type.
- F60.4 Histrionisk personlighedsstruktur
- F60.5 Tvangspræget personlighedsstruktur
- F60.6 Ængstelig personlighedsstruktur.
- F60.7 Dependent personlighedsstruktur
- F60.8 Anden specifik forstyrrelse af personligheden. Herunder den narcissistisk personlighedsstruktur.

F62 Non-organisk personlighedsændring.

- F62.0 Personlighedsændring efter katastrofeoplevelse
- F62.1 Personlighedsændring efter psykisk sygdom

F63 Vane- og impulshandlinger. (Patologiske)

- F63.0 Patologisk spillelidenskab (ludomani).
- F63.1 Pyromani.
- F63.2 Kleptomani.
- F63.3 Tricotillomani. (Trækker hår ud)

F64 Kønsidentitetsforstyrrelse.

- F64.0 Transseksualitet (Født i den "forkerte krop")
- F64.1 Transvestisme (Ønske om at iføre sig tøj fra modsatte køn)

F65 Seksuelle afvigelser.

- F65.0 Fetichismus. (Seksuel ophidselse ved særlige genstande eller stof/læder, latex m.m.)
- F65.2 Ekshibitionisme. (Tilbøjelighed til at fremvise kønsorganer)
- F65.3 Voyeurisme. (Tendens til at belure andres seksuelle adfærd)
- F65.4 Pædofili. (Seksuel forkærlighed for børn)
- **F68.1 Sygdomsefterligning** f.eks. Münchausens syndrom eller Münchhausen by proxy.

EUP – impulsiv og borderline

For den **impulsive** type gælder det, at tre eller flere af følgende symptomer skal være tilstede, heraf altid nr. 2:

- Tendens til at handle impulsivt (svag impuls kontrol)
- **Tendens til at gå i forsvar ved følt pres/stress - stridbar**
- Hurtige følelsesmæssige svingninger (følelsesudbrud)
- Manglende udholdenhed
- Ustabilt og svingende humør
- OBS: Teenager :)

Derudover skal mindst to af følgende symptomer være til stede for **borderline**-typen:

- Forstyrret og usikker identitetsfølelse
- Tendens til intense og ustabile forhold til andre
- Udtalt tendens til at undgå at blive ladt alene
- Tendens til selvdestruktivitet
- Gennemgående tomhedsfølelse
- **Kan I genkende dette fra jeres praksis?**

Nedsmeltning?

- En ung kvinde fortalte om, at hun oplevede nedsmeltninger, når situationer blev for svære for hende.
  - Konkret var det en underviser, som gerne ville have hende til at uddybe en skriftlig opgave – det kunne også være på arbejdspladsen, hvis der kom krav....eller krisecenter
  - Så reagerede hun med vrede, udskældninger, udvandring ... og senere fortsat vrede, dyb tristhed og magtesløshed

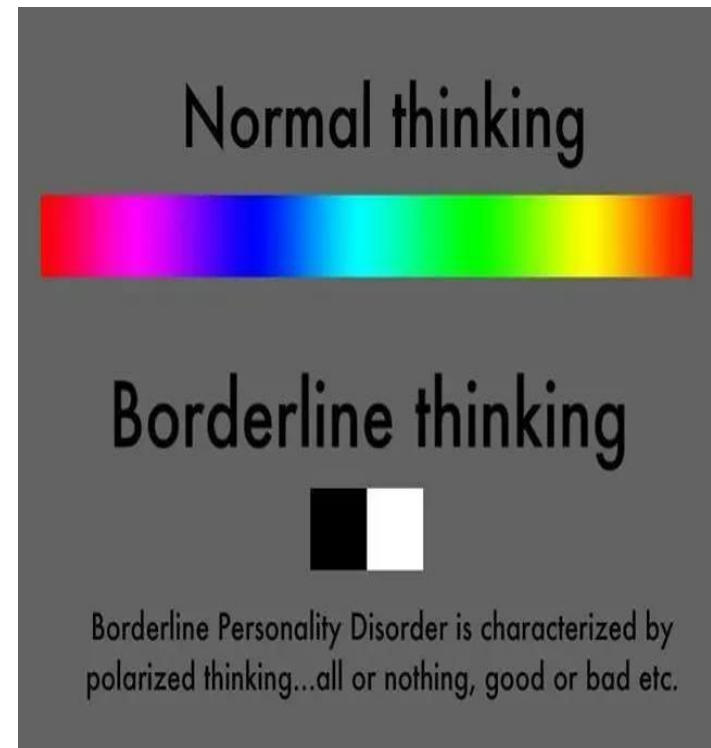
- Vi kan måske kalde det nedsat
mentaliseringssevne i situationen?

- (**Mentalisering** er at forstå egen og andres adfærd ud fra mentale tilstande)

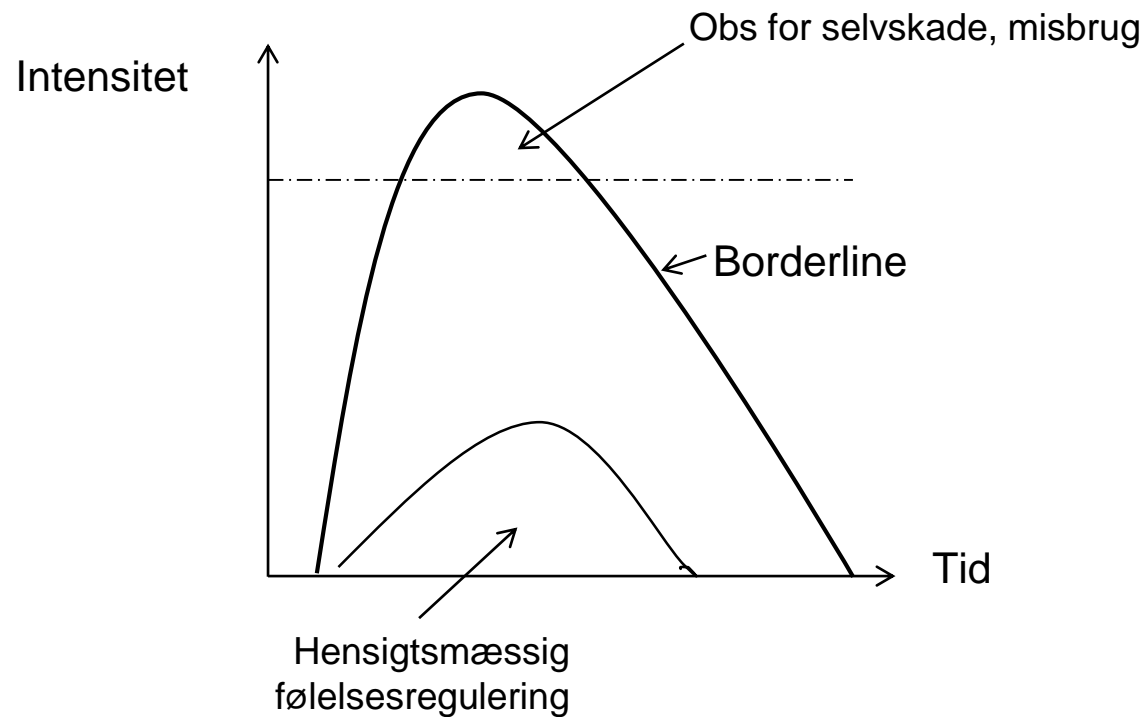
Påvirkning af tænkningen

- Den centrale forsvarsmekanisme ved Borderline er **splitting**, hvilket indebærer en spaltning af følelser og forestillinger om andre og én selv, i godt og i ondt.
- Denne forsvarsmekanisme gør det muligt for borgeren at **rumme og håndtere** stærke og modsatrettede følelser.
- Der kan også være tale om projektioner som forsvar
  - OBS: Ikke tale om manipulation, men sårbarhed

Følelser – intensive (Bio-social model)

Smede, mens
jernet er koldt

Føler du dig måske manipuleret med?

- **Det bliver du ikke!**
- At opleve og / eller føle sig manipuleret er ikke det samme som at være det.
- Vigtigt at skelne mellem psykopatisk manipulation – som er et bevidst forsøg på at udnytte andre - og "manipulation" hos mennesker med borderline.
- **Det er vigtigt at tænke på, om der er tale om manipulation eller umodenhed/desperation over manglende sociale færdigheder og hvordan disse anvendelse?**

Sammenfatning: Hvordan kan EUP give udfordringer i hverdagen:

- Store følelsesmæssige svingninger
- Ofte meget engageret i starten – engagementer svinder hurtigt
- Identitetsusikkerhed – hvem skal jeg være/ligne?
- Koncentrationsproblemer
- Svært ved social interaktion pga. udbrud, konflikter
- Mestringsstrategier som at flygte eller kæmpe
- Lavt selvværd
- Misbrug af stoffer
- Splitting – enten/eller
- Impulsstyret
- Tomhedsfølelsen
- Nedsat stresstærskel
- Svært ved at træffe valg
- Selvskadende adfærd
- Sensitiv – svært ved at give slip på oplevelser
- Sensitiv overfor afvisninger
- **Det stabile - er det ustabile**

Prognose og behandling

- Mennesker med borderline kan komme sig!
- 2/3 oppebærer ikke diagnosen i 25 års efterundersøgelser

Stærk afsender og svag modtager

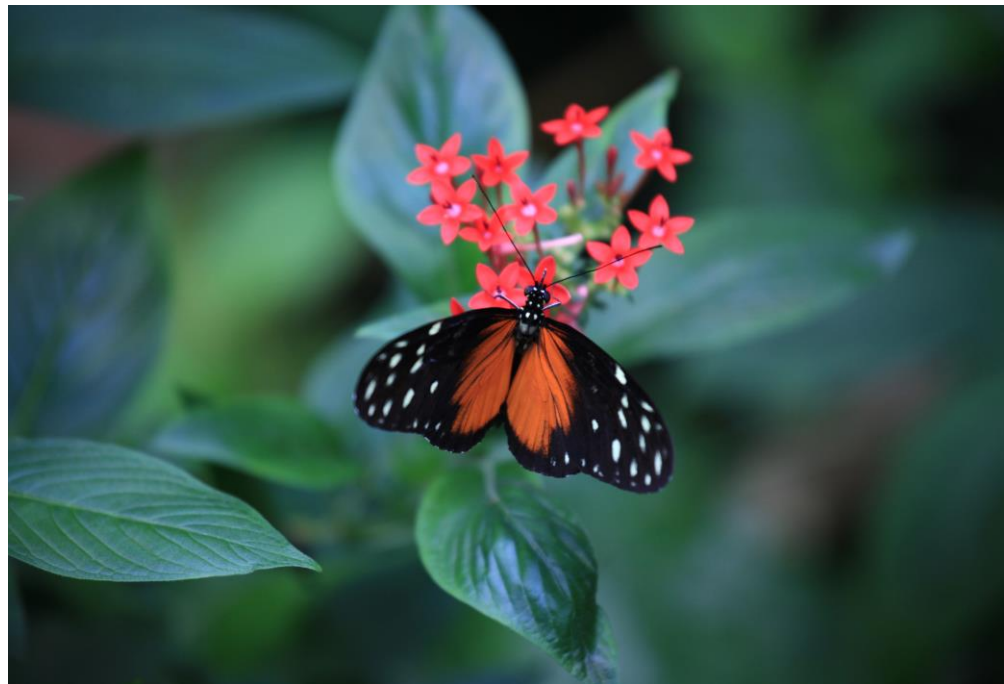

- Den sårbare borger kan råbe højt efter hjælp, og kan ikke høre, at der er nogen, som gerne vil hjælpe
- Bliv ved med at være tilgængelig

Når det kan være svært at modtage hjælp...

- Se personen som en sommerfugl, der lander og flyver igen

Plant en sommerfuglebusk

- Se mennesket bagved adfærden – det handler om vanskeligheder med at regulere sig selv, sine følelser
- Vær rolig og bevar empatien
- Vær tålmodig
- Tag ansvar for kontakten
- Reager ikke på det akutte, men forstå afmagten, vreden m.m.

Opsamling

- Er der noget I kan genkende?
- Hvordan kan I støtte kvinden med borderline udfordringer hos jer?